

ТЕРИТОРІЇ ПРІОРИТЕТНОГО РОЗВИТКУ ЯК ІНСТРУМЕНТ АКТИВІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ : ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

¹Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Мамутова» Національної академії наук України

Анотація. В статті доведено, що території пріоритетного розвитку є інструментом активізації інвестиційної діяльності регіонів України на засадах історичної періодизації розвитку ТПР та узагальнення теоретичного базису, щодо їх трактування

Ключові слова: території пріоритетного розвитку; інвестиції; інвестиційна діяльність; регіональний розвиток

TERRITORIES OF PRIORITY DEVELOPMENT AS A TOOL OF ACTIVATION OF INVESTMENT ACTIVITY OF REGIONS OF UKRAINE: THEORETICAL ASPECT

Abstract. The article proves that the territories of priority development are an instrument of intensification of investment activity of the regions of Ukraine on the basis of historical periodization of TPD development and generalization of the theoretical basis for their development

Key words: territories of priority development; investments; investment activity; regional development

В процесі реформування економічної системи України та побудови відкритого суспільства з високим рівнем соціальної орієнтованості необхідно в стислий термін знайти рішення, що дозволять принципово вплинути на стабілізацію економічної ситуації та надалі, стимулюватимуть всебічний розвиток регіонів країни, покращивши їх соціально-економічне становище. Глобалізаційні процеси вимагають підвищення ступеня інтеграції України у світовий господарський комплекс, що зокрема, передбачає масштабну технологічну та структурну розбудову та вимагає залучення інвестицій. З огляду на це, актуальності набирає питання пошуку перспективних та ефективних шляхів розбудови територій із використанням можливостей територій пріоритетного розвитку.

Огляд наукової та нормативної літератури дозволив встановити, що поняття території пріоритетного розвитку (далі ТПР) з'явилося пізніше ніж вільні економічні зони (далі) ВЕЗ. Про що, зокрема свідчать роботи С.Я. Боринець, Б.А. Бузина, А.В. Буквича, І.В. Бураковського, Г.Б. Бурляя, В.А. Вергун, О. І. Рогача, Ю.М. Бисаги, Н.Д. Амаляна, О.І. Шниркової, А.С. Філіпенко, Т.С. Шемета, присвячені світовій економіці та міжнародним інвестиціям. Крім того, аналіз раніше проведених досліджень дозволив виокремити етапи розвитку категорій ВЕЗ і ТПР (рис. 1), що сприяє окресленню їх відмінностей, які варто враховувати при розробці нормативно-правових актів, державних і регіональних стратегій й програм регіонального розвитку задля ефективної розбудови ТПР в майбутньому. З рисунка видно, що на шляху становлення ТПР пройшли ряд етапів. Перші три пов'язані із міжнародною діяльністю та розвитком ВЕЗ в світі, що в свою чергу обумовило появу категорії ТПР на тернах України.

Розвиток та становлення ТПР в Україні характеризується наступними етапами:

1) 1998-2004 рр. активізація розвитку ТПР, яка характеризувалася створенням 72 ТПР в Донецькій, Закарпатській, Волинській, Чернігівській, Сумській, Луганській, Житомирській областях, Автономній Республіці Крим, у м. Харкові [1].

2) 2005-2010 рр. В період з 2004 до 2005 року зафіксовано становлення ТПР в Україні, яке характеризувалося максимальними результатами за такими показниками як: кількість діючих ТПР; кількість суб'єктів господарювання на ТПР; кількість проектів, що реалізуються в рамках ТПР [1]. Однак в цьому ж 2005 році, Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет на

2005 рік» та Указом Президента України «Про план першочергових заходів у сфері інвестиційної діяльності», було скасовано державну допомогу суб'єктам господарювання ТПР та наданих інвесторам державних гарантій щодо незмінності правового режиму їх діяльності. В результат чого почалося уповільнення розбудови ТПР, яке призвело до скорочення загальної кількості діючих ТПР на 52%.

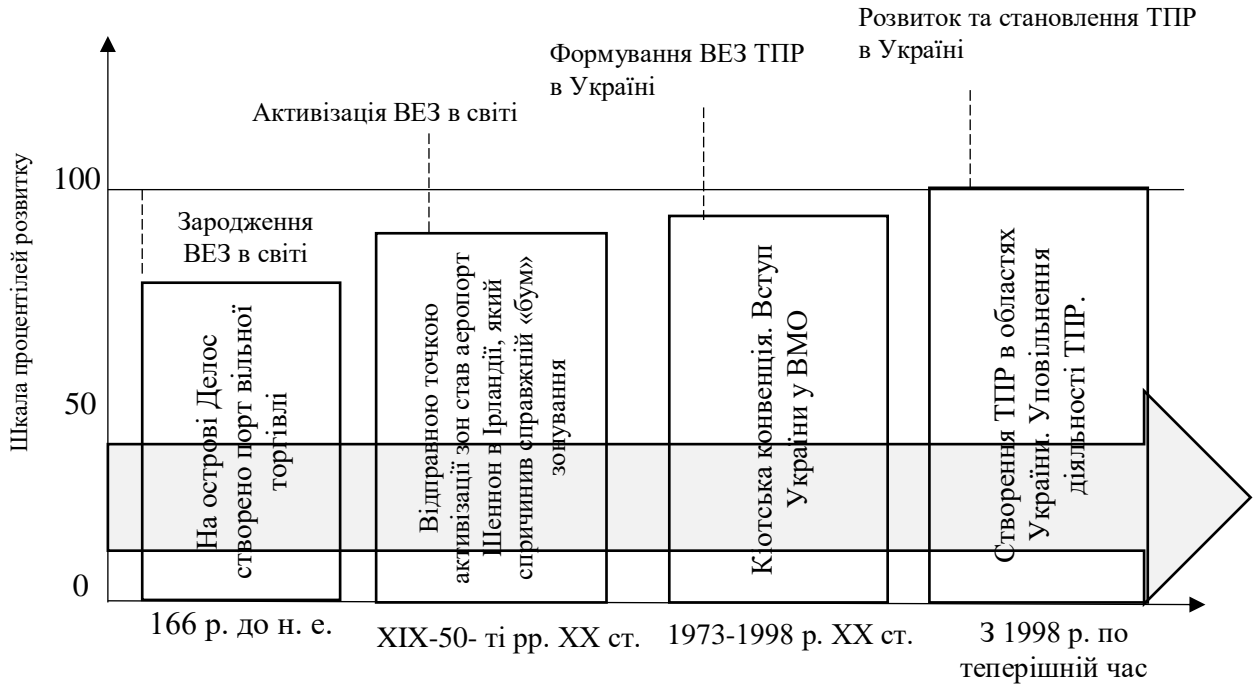

Рис. 1. Історична періодизація розвитку ТПР в світі та Україні

Джерело: складено автором

3) з 2011-го року по теперішній час. На тлі прийнятих законів починаючи з 2010 року спостерігалось уповільнення розвитку ТПР. Ті ТПР які продовжували функціонувати до 2014 року припинили існування. Лише частині суб'єктів господарювання ТПР вдалося відновити пільгові умови діяльності (зокрема, суб'єктам господарювання ТПР Донецької області – АТЗТ «Артемівський м'ясокомбінат», ТОВ «Фенікс», ЗАТ «ПК «Юнкерс», ТОВ «Європродукт») на підставі судових рішень. На підставі аналізу та узагальнення переваг і недоліків функціонування ТПР в Україні, а також щодо створення нових функціональних одиниць [2]. Протягом зазначеного періоду до Верховної Ради України подавалися законопроекти, спрямовані на вдосконалення механізму функціонування ТПР, які наразі так і залишаються проектами, а економічний інструментарій ТПР безпідставно ігнорується, не зважаючи на те що окремі функціональні одиниці ТПР не були ліквідовані. Відтак, вважаємо за потрібним приєднатися до формування наступного етапу по активізації розбудови територій пріоритетного розвитку в Україні та запропонувати уточнення поняття ТПР (табл. 1).

Зі всього сказаного зробили висновок, що не дивлячись на те що одні автори розглядають ТПР як форму підвищення конкурентоспроможності, інші - як модель соціально-економічного зростання регіонів та подолання основних територіальних диспропорцій, у всіх без винятку визначеннях мова йдеться про цільовий засіб впливу (спеціальний режим) на об'єкт (бізнес, зайнятість, інвестиційна привабливість, соціально-економічний розвиток регіонів тощо), його перетворення чи створення.

Наукові точки зору щодо сутності територій пріоритетного розвитку

Сутність територій пріоритетного розвитку	Автори
ТПР — це інструмент державної регіональної політики подолання депресивних виявів у регіонах, шляхом залучення інвестицій та створення нових робочих місць.	Указ Президента [2]
ТПР — це одна із чинних форм спеціальних правових режимів економічної діяльності (СПРЕД) в Україні, яка застосовується поряд зі спеціальними економічними зонами (СЕЗ), технологічними парками (ТП) та науковими парками (НП).	О.О. Єгорова [3, с. 186]
Території пріоритетного розвитку (ТПР) застосовується в Україні як інструмент стимулювання інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання. При цьому, частину ТПР формують окремі адміністративно територіальні одиниці, а частину – їх угруповання.	В.П. Кузьменко, Л.И. Кузнецова [4, с. 26]
ТПР — це модель забезпечення соціально-економічного зростання регіонів та подолання основних територіальних диспропорцій, які використовуються поряд з регіональними програмами, зонами підприємництва й партнерства тощо.	Ю.В. Гусев [5, с. 61]
ТПР — це спеціальний інструмент для залучення інвестицій, створення нових підприємств, робочих місць, соціально-економічного розвитку регіонів.	П.А. Климца [6]
ТПР — це територія, на якій склалися несприятливі соціально-економічні умови та екологічні умови, незадовільний стан зайнятості населення і на якій запроваджується спеціальний режим інвестиційної діяльності для створення нових робочих місць.	Закон України [7]
ТПР — це інструмент подолання несприятливих соціальних, економічних, екологічних умов, а також територіальних диспропорцій розвитку регіонів на засадах впровадження спеціальних економіко-правових режимів.	Авторське визначення

Джерело: складено автором на задах узагальнення раніше проведених досліджень

Відтак території пріоритетного розвитку справедливо вважати інструментом активізації інвестиційної діяльності регіонів України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. НІСД. Території пріоритетного розвитку в Україні: проблеми та перспективи. Аналітична записка. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/regionalniy-rozvitok/teritorii-prioritetnogo-rozvitku-v-ukraini-problemi-ta> (дата звернення: 10.01.2022).
2. Про спеціальні економічні зони і спеціальний режим інвестиційної діяльності в Донецькій області : Укази Президента від 18.06.1998 р. № 650/98 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/650/98#Text> (дата звернення : 12.01.2022).
3. Єгорова О. О. Результативність та ефективність територій пріоритетного розвитку України. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки*. 2014. - Вип. 6 (1). С. 181-187.
4. Кузьменко В.П., Кузнецова Л.И. Свободные экономические зоны: мифы и реальность. *Экономика предприятия*. 1999. № 2. С. 24-34.
5. Гусев Ю. В. Поняття спеціальних (вільних) економічних зон і територій пріоритетного розвитку. *Інвестиції: практика та досвід* № 22/2015. С. 59-65.
6. Климца П.А. ИВЕЗ: Эффективность применения СЭЗ и ТПР в Украине. URL: <https://biz.liga.net/all/all/novosti/ivez-effektivnost-primeneniya-sez-i-tpg-v-ukraine> (дата звернення : 16.01.2022).
7. Про спеціальний режим інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку в Луганській області : Закон України від 1999, № 38 Дата оновлення: 31.03.2005. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/970-14#Text> (дата звернення : 10.01.2022).

Мартинович Наталія Олександрівна – кандидат економічних наук, доцент, старший науковий співробітник відділу проблем міжрегіонального співробітництва, Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Мамутова» Національної академії наук України, Київ, e-mail: vasilchuk_80@ukr.net

Martynovych Nataly O. – PhD in economics, Associate Professor, Senior Research Fellow Department of problems of inter-regional cooperation issues, State Institution «VK Institute of Economic and Legal Research Mamutov» National Academy of Sciences of Ukraine, Kiev, e-mail: vasilchuk_80@ukr.net